

Securities Market and Investment Analysis

Lecture 1

समभाग Share

- एखाद्या कंपनीने भांडवलाचे लहान-लहान हिस्से करून ते विक्रीसाठी म्हणजेच गुंतवणूकदारांना गुंतवणुकीसाठी उपलब्ध करून दिले असतील तर त्या प्रत्येक लहान हिश्याला शेअर share असे म्हणतात. हे शेअर ज्याच्या नावावर ती असतात त्याला शेअरहोल्डर share holder असे म्हणतात. हे कंपनीचे भागीदार असतात व यांना मत देण्याचा अधिकार असतो. share होल्डर कडे जितके शेअर्स असतात तेवढा तो त्या कंपनीचा भागीदार असतो
- शेअर म्हणजे समभाग किंवा हिस्सा. बाजार म्हणजे असे ठिकाण जिथे एखाद्या गोष्टीची खरेदी विक्री होऊ होत असते. शेअर बाजार ही सूचीबद्ध कंपनीतील भाग भांडवल म्हणजेच हिस्सेदारी खरेदी आणि विक्रीसाठी ठेवलेली जागा आहे अर्थात हि प्रक्रिया online पद्धतीने चालते. भारतामध्ये नॅशनल स्टॉक एक्सचेंज NSE आणि बॉम्बे स्टॉक एक्सचेंज BSE हे दोन प्रमुख स्टॉक एक्सचेंज म्हणजेच शेअर बाजार किंवा भांडवल बाजार आहे.
- शेअर म्हणजे हिस्सा किंवा भाग जो एखाद्या कंपनीचा आपण म्हणजेच गुंतवणूकदार विकत घेतो आणि त्या कंपनीचा भागीदार होतो
- एखादी कंपनी जेव्हा वाढते किंवा चांगला नफा कमवते तेव्हा आपल्या कंपनीचा अजून व्याप वाढवताना तिला भांडवल म्हणजे पैशाची गरज पडते जर त्या कंपनीच्या मालकाकडे पुरेसे भांडवल नसेल तर अशी कंपनी एकतर कर्ज काढते किंवा कंपनीचे शेअर्स विक्रीस काढते.
- कंपनी आपले शेअर्स विक्रीस काढते म्हणजे कंपनी चा मालक स्वतःची कंपनी सार्वजनिक करून लोकांना स्वतःच्या कंपनी मध्ये पैसे गुंतवायची ऑफर देते. लोकांना म्हणजेच गुंतवणूकदारांना त्या कंपनीवर भरवसा असेल तर हे गुंतवणूकदार कंपनीचे समभाग खरेदी करून या कंपनीचे हिस्सेदार होतात व यातून पैसे कमवतात. कंपनीला या समभाग विक्रीतून भांडवल मिळते तर शेअर होल्डर्सना कंपनीच्या नफ्यातून लाभांश मिळतो. येथे कालांतराने जेव्हा कंपनीच्या समभागांची भांडवल बाजारामध्ये किंमत वाढते तेव्हा या गुंतवणूकदारांना त्यांच्या जवळचे शेअर्स विक्री

करून **अधिक चांगले परतावे मिळवता येतात. हे काम शेअर मार्केट मार्फत चालते.**

- शेअर चे प्रमुख तीन प्रकार असतात **Equity शेयर प्रेफरन्शियल शेअर आणि डेरिव्हेटिव्हज**

यामध्ये इक्विटी शेअर्स आणि फ्रेश शेअर्स हे महत्वाचे भाग आहेत

- **Equity शेअर** - जेव्हा स्टॉक एक्सचेंजमध्ये सूचीबद्ध एखादी कंपनी आपले शेअर्स जारी करते तेव्हा त्या शेअर्स ला इक्विटी शेअर्स असे म्हणतात. इतर शेअर्स तुलनेत इक्विटी शेअरची सर्वाधिक विक्री केली जाते कारण हे शेअर्स जवळपास सर्व कंपन्यांनी दिलेले असतात
- **प्रेफरन्स शेअर्स** - शेअर बाजारांमध्ये इक्विटी शेअर नंतर प्रेफरन्स शेअर चे नाव घेतले जाते. प्रेफरन्स शेअर्स आणि इक्विटी शेअर्समध्ये हा फरक आहे की प्रेफरन्स शेअर होल्डर हा कंपनीच्या बैठकीत मतदान करू शकत नाही तसेच प्रेफरन्स शेअर होल्डर ला मिळणारा नफा हा आधीच निश्चित केलेला असतो व तो त्याला वर्षाखेरीस मिळतो.
- भारतीय वित्तीय रचनेमध्ये भांडवल बाजार हा अत्यंत महत्वाचा घटक आहे. भांडवल बाजारांमध्ये **प्राथमिक भांडवल बाजार आणि दुय्यम भांडवल बाजार** असे दोन प्रकार पडतात. प्राथमिक भांडवल बाजारात समभाग तथा कर्जरोख्यांची पहिल्यांदा खरेदी-विक्री होत असते. प्रामुख्याने येथे **पहिल्यांदा समभागांची जी खरेदी विक्री होते त्यांना IPO आयपीओ असे म्हणतात.** थोडक्यात या **प्राथमिक बाजारात समभागांची कंपनीकडून किंवा तिच्या वतीने प्रतिनिधीकडून शेअर्स ची विक्री होत असते.** भाग खरेदी केलेल्या व्यक्तीला भागधारक असे म्हणतात
- **दुय्यम भांडवल बाजारांमध्ये** प्राथमिक भांडवल बाजारातील भाग धारकाकडून समभागांची तथा रोख्यांची दुसऱ्यांदा आणि तिथून पुढे प्रत्येक वेळेस खरेदी-विक्री होत असते.
- सिक्युरिटीज अशी सज्ञा वापरली असल्यास यामध्ये शेअर shares, सरकारी सिक्युरिटी Government Bond, वायदा Derivatives आणि म्युच्युअल फंडाचे युनिट Units of Mutual Fund यांचा समावेश होतो. **सिक्युरिटीज ही व्यापक संकल्पना आहे.**